

1944-1985

1945

În „Lumea 1945“ începe o dezbateră furtunoasă despre „Crisă teatrului“. Există ori nu există o astfel de criză? Ioan Massoff e de părere că există o criză a literaturii dramatice originale, care s-ar putea rezolva, printre altele, și prin recurgerea la „subiecte“ din „istoria națională“. Camil Petrescu arată, drastic, că ar fi vorba doar de „Crisa teatrului bucureștean“, că o consecință a prejudecăților. Ion Sava vede o criză a noțiunilor, dominată de confuziile ce se fac între „dramă“ și „spectacol“, demonstrând că „spectacolul de teatru e știința de a prepara artistic reprezentarea unei drame“. El cere înființarea unei „Academii de spectacologie“, cu grade elementare, secundare și universitare.

Salutînd dezbateră imi exprim unele rezerve la articolul lui Ion Sava și la acela al lui Massoff. Regizorul imi reproșează, cordial, că „nu se răspunde cu o notiță la un proiect vast“, deși recunoaște că, acum, acest proiect e „utopic“, „dar noi vorbim cu viitorul, cînd prezentul e stupid“. Massoff imi spune că de-abia am făcut „caș la pură“ și am și „intrat în hără“, dar mă bate pe umăr afabil și conchide: „Intr-un fel ai dreptate, acum e vremea voastră, a tinerilor“ Va reveni însă cu alt articol, rectificîndu-și oarecum prima opinie.

1947

Premieră la Iași, a unui foarte tînăr autor (care nu e însă la prima piesă) Răzoiul de Alecu Popovici. E comedie. Are succes.

★

Iunie. Producții de sfîrșit de an la Conservator. Clasa Maria Filotti. Clasa Ion Manolescu. Clasa Aurel Ghișescu.

Părinți, rude, flori, critici.

Se prezintă piesa într-un act Steaua de Richepin și Gill. Tînărul Silviu Lambrino, într-un rol de nebun, transpiră abundent. Alt interpret, George Mihalache, face gesturi mari, sacerdotale, tremolează.

Pînă se schimbă decorul, studenții din anul I spun, sufocați, versuri la față de cortină. Apoi se oferă scene dintr-o tragedie a lui O'Neill. Urmăzără Haidem la teatru! de Valeriu Mardare, cu Mihai Dodoloi și Bombonica Dumitrescu, Domnișoarele Lili Rădulescu și Geta Iliescu dezamăgesc unznim. Tînărul costeliv, cu părul creț și ochi negri adînci, mobili, e o bună cunoștință de-a mea Toma Caragiu. Pare ușor stingherit, dar are haz. Cronicăreisa vîrstnică își lasă pieptul opulent pe umărul meu și-mi suflă în ureche: „Asta, cel puțin, n-ajunge actor în vecii vecilor!“ „Prezumție fără acoperire — protestez — îl știi, e capabil, dar aici nu prea are ce spune“. Bustul doamnei se retrage ofuscat. În Antigona, în care un flăcău înalt, cu privire vulturească, domină scena (e Creon — se numește Dan Nasta) iar Rodica Bobescu e o eroină cam languoasă, printre replicanți (Ion Foța, Apostolescu), Caragiu se impune cu vocea-i fermă și gestul decis. „Ei?“ — mă aplec eu, de astă dată, spre colega adultă. „Mda — admite — parcă e mai bunicel aici. Dar viitor n-are, să știi... Nu vezi ce prăpădit e ca fizic?“ „Las-că se împlinește el, cînd n-o mai minca la cantină...“

1952

Prin hotărîrea conducerii Uniunii Scriitorilor ia ființă, la 1 martie, o Comisie de dramaturgie cinematografică. E alcătuită din Geo Bogza (respon-

sabil), Aurel Baranga, Constantin Chiriță, Constantin Roman, Paul Anghel, Ion Visu, Corneliu Rusu, Valentin Silvestru (secretar) și alții. Legătura superioară a Comisiei e secretarul Uniunii, Traian Șelmaru. Se hotărăște ca Ion Visu, Constantin Chiriță și alți membri ai Comisiei să devină, de îndată, și membri ai Uniunii Scriitorilor. „Scopul activității Comisiei este de a contribui la crearea unui larg activ de scriitori, colaboratori ai Studiourilor de filme artistice și documentare, în vederea realizării de scenarii literare”.

La 15 octombrie, comisia își schimbă componența: Geo Bogza (președinte), Aurel Baranga (secretar), Ion Călugăru, Mișu Dragomir, Constantin Chiriță, Cecilia Rădulescu. Se schimbă și regulamentul, care prevede că „Rolul Comisiei de dramaturgie cinematografică este de a ajuta la lărgirea cercului de scriitori-colaboratori ai cinematografiei, de a-i îndruma pe scriitori în făurirea a cât mai multe și mai bune scenarii pentru toate genurile de filme, de a contribui, prin organizarea de dezbateri creatoare, vizionări colective de filme, materiale publicate în presă, la lămurirea problemelor teoretice legate de scenariu ca gen literar independent”.

1963

Stagiunea bucureșteană dă semne de atonie. Febre de Lovinescu la Național are ceva monoton și fad, Ancheta de Al. Voitin pare „văzută”, Fotbal, Război și pace, O singură viață la „Bulandra” sînt realizări fără scintile, Măcuța Dorrit, Misterul cizmei la Teatrul pentru copii și tineret, Povestea Aleksandrei Sokolova la Regional, Bucătăreasa, Ziua de naștere a Terezel, Casa cu două intrări la „Nottara”, n-au nici vlagă, nici idei. Faraonii, Antigona și ceilalți la Giulești, asemenea.

Și în țară, premierele importante sînt rare. O piesă tinerească, plăcută, e Grădina cu trandafiri de Andi Andrieș (la Iași). De interes e piesa greacă Toiegele orbilor, pusă în scenă la Brăila de I. Veakis. De o mare savoare populară, Bertoldo la Curte de M. Dursi la Ploiești, cu Toma Caragiu. Critica bucureșteană nu primește însă spectacolul (în turneu) cu simpatie. Un italianist face chiar observații răutăcioase, evident nefondate. După cronică mea din „Contemporanul” mă și întrebă, veninos, dacă am citit piesa „în original”.

1966

Constanțenii mă invită să văd o repetiție generală cu o piesă nouă de Dan Tărchiță Io, Mîrcea Voevod. E o evocare istorică frumoasă, cumpănită, nu prea dramatică, totuși atrăgătoare prin liniște. Are o anume liniște interioară pe care o face sesizabilă mai ales tîndrul interpret al rolului voevodului, Sandu Simionică.

Regia lui C. Dinischiotu e bună. așezată, cu momente adinci dar avînd, cel puțin în această fază, cîteva copilării, cîteva discordanțe, o contradicție vizibilă, oarecare recuzită anacronică.

Sînt întrebat dacă vreau să stau de vorbă cu trupa. Da, vreau să le spun ce cred. Însă, la invitația directorului de scenă, nu fac un expozeu de critic, ci un număr de observații practice, cît se poate de concrete.

Regizorul și unul-doi actori îmi dau dreptate. Dinischiotu hotărăște să nu se prezinte numai decît premiera, să se mai adaste, să se mai repete. „Vă dau cuvîntul meu — zice — că îndrept tot ceea ce mi-ați spus. Dar cu condiția să revedeți spectacolul la premieră”

Accept.

Premiera e chiar reușită. E un succes. Criticii îl apreciază pe autor, salută montarea, actorul principal.

Mă bucur sincer alături de ei.

...Era atît de puțin de îndreptat... Dar ce greu e să mai îndrepti cînd zici că, iată, e gata!

★

Remarcabil spectacol de televiziune cu Don Juan de Molière în regia lui Dinu Cernescu. Cred că e și cea mai bună traducere a piesei de pînă acum (Alexandru Kirîțescu). Spectacolul are un tragism subtil și o veselie amară. Ștefan Iordache e protagonistul, Matei Alexandru — Sganarelle.

★

Stagiunea 1965—66 a avut un repertoriu foarte interesant. La Național, printre altele Vedere de pe pod de A. Miller (cu Marcel Anghelescu și Florin Piersic), Regele moare de Ionescu cu Aura Buzescu („Doamnă, vă sîrūt mîna, m-ați impresionat” — „Da? Află, dragă domnule Silvestru, că eu nu

mă plac“). Doamna lui Ieremia, de Iorga (frumoaosă revenire în actualitatea scenică a Dinei Cocea), Din jale s-a intrupat Electra de O'Neill, Nunta însingerată de Lorca; la „Bulandra“ Nu sint Turnul Eiffel (remarcabil), Casa Bernardei Alba (modic), Jurnalul unui nebun, Cazul Oppenheimer (în teatru rond, în sala de la Grădina Icoanei), Sfintul Mitică Blajinu (Caragiu — formidabil — Ciubotărașu, Marcela Rusu, Baranga regizor: „Știu că ai să mă critici că fac regie, dar uită-te la actori“. „Mă uit; sint grozavi“. „Păi vezi?“ „Erau și înainte de a ju-a în piesa dumatile, în regia dumatile“. „Bine. Vor-bim după premieră — acuma n-am răbdare“. „Just“). Un tramvai numit Dorință (Clody Bertola, Rebengiu; Ciulei — într-o scrisoare, după cronica pe care am publicat-o în „Scinteia“, cu emoția de a fi văzut un spectacol de cea mai mare frumusețe și finețe: „Există momente cînd critica e o răsplată veritabilă pentru efortul nostru artistic“). La „Nottara“, Omul care și-a pierdut omenia de Lovinescu (stricată de regie și scenografie), Scaunele de Ionescu (excelentă, regia lui Rafael, extraordinari, Raușchi și Ileana Predescu), Henric al IV-lea de Pirandello (George Constantin: „M-am chinuit mult să-i găseșc prima intrare“. Povestesc cum intra Iancovescu. „Nu, eu am gîndit altfel“). Capul de rățoi la Comedie (succes moderat), Rădăcini de Wesker la „Delavrancea“, Jocul ielelor (Crin Teodorescu, G. Ionescu-Gion), Simple coincidențe de Everac la Mic; Woyzeck la Teatrul Evreiesc de Stat. La Institut: Ondine de Giraudoux, Mielul turbat, Vară și fum, Cidul, Privește înapoi cu minie; Cluj; Liolă de Pirandello, Androcles și leul de Shaw, Ifigenia în Aulis de Euripide, Vlaicu-Vodă, Cîinele grădinarului. La Craiova, Act venițian, Tartuffe, Femeia îndărătnică; la Iași, Anton Pann de Blaga, Beckett de Anouilh. La Baia Mare, Comedia erorilor. La Bacău, Cetatea Neamțului de Alecsandri, Anna Christie de O'Neill, Domnul Puntila... de Brecht. La Botoșani, Mătrăguna de Machiavelli; la Brașov, savuroasa comedie a lui O'Casey Pulbere purpurie; la Brăila, Hedda Gabler; la Constanța, Io, Mîrcea Voevod (cel mai frumos spectacol cu această piesă, C. Dinischiotu — Sandu Simionnică); la Galați, Aulularia de Plaut; la Petroșani, Atrizil de V. Eftimiu; la Pitești, Răzvan și Vidra (fără Vidra); la Piatra Neamț, Arden din Feversham (Andrei Șerban); la Ploiești, Romeo și Julieta; la Sibiu, Mincinosul de Goldoni; la Tirgu Mureș (maghiar), Fizicienii; la Timișoara, Omul cel bun din Secuian; la Turda, Hagi-Tudose...

Am, pe peretele redacției, tabloul tuturor premierelor din țară, ținut la zi, cu rigoare. Îl revăd, în iulie, cu plăcere. Dar scriu (în bilanț) și despre piesușe, bagetele, fleacuri — că n-au lipsit nici ele.

...Iar produc supărări!

1985

Sint numit din nou, pentru a cincea oară, ceea ce am fost de la prima ediție a Festivalului național „Cîntarea României“ președinte al juriului la brigăzi artistice, grupuri satirice, spectacole de estradă ale amatorilor, interpreți individuali. De zece ani văd astfel finalele urtașului concurs și încerc mari satisfacții artistice privind și ascultînd enorma revărsare de voieșie pe care o determină satira populară în acțiune.

Unii conștrați și alți oameni de bine se miră că nu fac parte din juriile ce judecă teatrul. Dar eu mi-am dorit să văd aceste creații ale amatorilor, care se află, în momentul de față, la o cotă foarte înaltă de radicalitate critică. Cine vede, întîmplător, cite-o brigadă-două, sau asistă la un teleprogram unde acestor formații li se rezervă doar trei-patru minute nu va putea înțelege forța extraordinară a mișcării de mase în domeniu. Dar eu asist, de zece ani, la reprezentațiile finale ale „Cîntării României“, de doisprezece ani la Festivalul umorului de la Vaslui, de șase ani la Festivalul umorului sătesc de la Macea-Arad — ceea ce însumează citeva mii de ore — și susțin că o atare finală e un regal de umor spontan și comunicativ. Totodată, cel mai amplu cîmp de manifestare directă o ironiei populare, cea mai reprezentativă — prin corosivitate și prin optimism — exprimare critică împotriva neajunsurilor din existența cotidiană, a mentalităților anacronice, și mai fierbinte și mai eficace pledoanie, făcută de mase, cu mijloacele artei, pentru muncă, cinste și dreptate.

Osteneală călătoriilor prin țară, de zilelor și nopților petrecute pe scaunul de conducător al juriului — de pe care n-ai voie să te ridici pînă nu cade ultima cortină —, a multelor ore cheltuite pentru calificarea concurenților, stabilirea rezultatelor, atribuirea medaliilor, e răsplătită și prea răsplătită de bucuria plenară pe care mi-o produc creatorii populari ce folosesc cu atita iscusință și har arma risului.